

УДК 130.26

ФЕЛЬДМАН О.Б.
докторант кафедри філософії
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди
(Харків, Україна) E-mail: km_anna@mail.ru

ДОВІРА ТА ЩИРІСТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВИ ЗОВНІШНЬОЇ ТА ВНУТРІШНЬОЇ ВІДКРИТОСТІ ЛЮДИНИ

Серед найголовніших цінностей, які виступають передумовами зовнішньої та внутрішньої відкритості особистісного буття особливе місце належить довірі. У статті досліджується альтруїстичний потенціал довіри у контексті філософії довіри П. Штомпки. Довіра є однією з висхідних онтологічних підвалин людського буття і створює умови для автентичного співбуття культурної спільноти. Доводиться, що без довіри як цінності і норми співіснування недосягне соціальне партнерство. Щирість як складова комунікативності стає значущою за умови здатності до довірливих суб'єкт-суб'єктних стосунків, діалогічної взаємодії. Сутнісна відкритість людини навколишньому буттю постає як процес, заснований на вільному самовизначенні.

***Ключові слова:** довіра, щирість, внутрішня відкритість, зовнішня відкритість, альтруїзм, спілкування, діалог, цінність.*

Постановка проблеми. В умовах кризи щирих людських відносин, що стала неминучим наслідком техногенної індивідуалістичної цивілізації, нової актуальності та смислу набуває проблема відкритості, готовності людини до відкритого діалогу, вільного спілкування зі світом. Серед найголовніших цінностей, які виступають передумовами зовнішньої та внутрішньої відкритості особистісного буття особливе місце належить довірі. Цінність довіри та щирості – це відкритість людини світові у прагненні до вдосконалення себе та інших, створення безпечних умов існування. Довіра є однією зі складових соціального капіталу, вона пронизує усі сфери життєдіяльності людини та сприяє формуванню дружніх та раціональних взаємовідносин між особами, групами, соціальними інститутами.

Проблема довіри як явища свідомості та поведінки аналізується представниками різних галузей сучасної науки: філософами, політологами, економістами, соціологами, психологами. Значний обсяг дослідницької роботи, виконаний у цій сфері насамперед західними вченими (Е. Аронсон, М. Бубер, Е. Гідденс, Н. Луман, Д. Майерс, А. Г. Маслоу, Е. Пратканіс, К. Роджерс, П. Штомпка, А. Селігмен, Е. Фромм, Ф. Фукуяма, Р. Чалдіні, Р. Б. Шо, П. Штомпка, Е. Еріксон та багато ін.), а також низкою вітчизняних дослідників (В.П. Зінченко, І.А. Ільїн, В.В. Козлов, Б.З. Мільнер, Б.А. Рутковський, Т.П. Скрипкіна та ін.). Значну увагу цій проблемі приділяють теорії

гуманістичного виховання (А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський, К.Д. Ушинський).

Мета статті полягає у дослідженні довіри та щирості як передумови зовнішньої та внутрішньої відкритості людини.

Виклад основного матеріалу. Відкритість - це здатність до спілкування, до прийняття у свій внутрішній світ «надлишкових» щодо нього цінностей і смислів інших «Я», буття загалом і до відповідної цьому перебудови власної суб'єктивності. Замкненість - це відсутність здатності до спілкування, виключна зосередженість на внутрішніх цінностях і проблемах у своєму цілісному життєвому аспекті [3, с. 319]. У разі відсутності довіри особистість стає замкненою, відчуженою, виникає егоїзм, байдужість, нігілізм, конформізм. Особистісна самототожність досягається лише завдяки принциповій довірі до навколишньої реальності, спрямованості на спілкування з нею.

Людина завжди прагнула зрозуміти природу емоційно-духовних відносин, побудувати міжособистісні стосунки на діалогічних засадах. Вже давньоєгипетський автор «Суперечки розчарованого зі своєю душею» (XXIII-XXII ст. до н. е.) гірко нарікав на брак відкритості та щирості у людському спілкуванні:

Кому мені відкритися сьогодні?
Брати безчесні,
Друзі охололи ...
Ні нерозлучних друзів,
З незнайомцями душу відводять!

Згаданий давньоєгипетський епічний діалог акцентує відкритість як предмет зацікавленості та осмислення вже на перших етапах становлення людської індивідуальності та формування особистісної самосвідомості. Ми бачимо у пам'ятнику давньоєгипетської літературної спадщини, що у світі людського спілкування досягнення відкритості передбачає такі соціальні феномени як довіру, щирість і дружбу. У цьому уривку відкритість постає як фундаментальна потреба людини. Внутрішня ж самотність-замкненість автора є результатом зневіри, що настала у наслідок страхітливого падіння моралі та нівелювання ціннісних установок.

Внутрішня відкритість близька до тієї реальності, яку К. Ясперс називав «екзистенційною комунікацією». Така відкритість собі може бути альтруїстично чи егоїстично зорієнтованою. Довіра до світу як складова людської життєдіяльності, усталений, раціонально вивіреним, освячений традицією альтруїстичний орієнтир сприяє виходу особистості за межі замкненості егоцентризму у простір зовнішнього відкритого та вільного комунікаційного простору. В цьому випадку у внутрішньо-зовнішній відкритості особистості еднаються персональне і комунікативне начало та досягається повнота людського досвіду.

Приблизно з 90-х років XX ст. соціологи стали розглядати довіру як ключовий елемент соціальних відносин. Автор теорії довіри П. Штомпка розробляє на основі понятійного і типологічного аналізу категорії довіри

пояснювальну модель появи (руйнування) культури довіри. Свій метод автор визначає як метод «контрольованого еkleктизму», маючи на увазі використання та приведення до єдиного знаменника різних джерел і теоретичних напрямків [13]. На думку П. Штомпки, моральне, духовне співтовариство являє собою особливу форму ставлення до людей, яких ми визначаємо як «нас» (us). При цьому діють три види моральних зобов'язань: довіра - очікування добродесної поведінки з боку інших по відношенню до нас; вірність - прагнення не зловживати покладеною на нас довірою і виконувати покладені на нас обов'язки як прийняття чиеїсь довіри; солідарність - турбота про інтереси інших людей і готовність діяти в ім'я інших, навіть якщо це суперечить нашим інтересам. Розроблюючи свою модель «цивілізаційних здібностей» (Civilizational Competence), П. Штомпка пов'язує категорію довіри з категорією ризику. І дійсно, сучасні теоретики (У. Бек, Н. Лумана, Е. Гіденса та інші) пропонують говорити про «суспільство ризику», в якому невідомі і ненавмисні наслідки діяльності стають головною рушійною силою історії і суспільства. У такому суспільстві соціальна стурбованість проблемою ризику має відношення до зростаючої значимості довіри як засобу нейтралізації ризику та протидії невизначеності.

П. Штомпка визначає такі види довіри. Це особиста довіра до індивідів, з якими ми вступаємо в прямі контакти, включаючи «віртуальну» особистісну довіру. Категоріальна довіра (стать, раса, вік, релігія, добробут). Позиційна довіра / недовіра певним соціальним ролям (мати, лікар, друг тощо). Групова (футбольна команда для фанатів, студентська група для професора. І тому подібне). Інституційна (школа, університет, церква, банк тощо), включаючи «процедурне» довіру інституціональним практикам і процедурам як віра в те, що проходження їх принесе найкращі результати (довіру науці, демократії, вільного ринку). Комерційна (продукція певного роду, країни-виробника, фірми, автора тощо). Системна (до соціальних систем, порядків і режимам). Дійсно, у відкритому суспільстві соціальні спільноти потребують перманентної присутності довіри в суспільстві, тому довіра важлива як соціальний інститут. Дослідник, говорячи про онтологічний статус довіри, пропонує три виміри довіри. Перший як характеристика відносин (односторонніх чи взаємних). Цей рівень довіри розробляється головним чином в теоріях раціонального вибору. Основна передумова таких теорій наступна: і той, що довіряє, і той, кому довіряють, сприймають один одного як раціональних діячів, які прагнуть максимізувати «прибуток» і мінімізувати втрати на основі раціонального прорахування наявної інформації. Більш складні системи довіри з'являються в ситуації співробітництва (кооперації), коли в ході спільних, колективних дій люди прагнуть до якоїсь спільної мети, яка не може бути досягнута індивідуально. Довіра служить попередньою умовою і результатом успішного співробітництва.

Другий вимір довіри пов'язаний з особистісними рисами. На цьому рівні довіру розглядається переважно з соціально-психологічної перспективи. Йдеться про «базову довіру», «імпульсі довіри», «фундаментальну

довірливості». Ігнорування «особистісного» виміру довіри знижує пояснювальні здатності теорії раціонального вибору, нівелюючи багатство і багатогранність людської особистості і поведінки, зокрема їх емоційність й ірраціональність.

Третій вимір довіри є культурним аспектом. Рішення довіряти чи не довіряти приймається з урахуванням культурного контексту, норм, що стримують або заохочують прояв довіри.

Існують відмінності і між суспільствами з високим і низьким рівнем довіри. П. Штомпка досліджує підстави довіри, які розглядає з урахуванням трьох виділених рівнів - реляційного, психологічного та культурного. На реляційному рівні надання довіри базується на оцінці інформації про те, якою мірою учасники ставлення заслуговують довіри (епістемологічна основа).

На психологічному рівні коріння довірливості / підозрливості індивіда - в особистому досвіді, пов'язаному з соціалізацією, попередніми відносинами в сім'ї і в різних групах. Тут основу довіри становить індивідуальна, біографічна генеалогія.

Третій, культурний рівень, також передбачає генеалогічну основу, але вже іншого масштабу - колективний, історичний досвід суспільства. Мова йде про культури довіри як ціннісно-нормативні системи, що заохочують довіряти іншим, або, навпаки, провокуючи недовірливе ставлення до інших. У культурах довіри переважаючі досліди акумулюються і кодифікуються в правила. Якщо переважає позитивний досвід, то для різних сфер соціального життя довіра з великою ймовірністю стає характерним правилом, складається культура довіри. І, навпаки, у разі поширення негативного досвіду формується культура недовіри. Саме культурний рівень є визначальним у процесі формування громадянського суспільства [10, с. 33-35].

Близькими до поглядів П. Штомпки є думка Ф. Фукуями, який наголошує, що функціональність довіри можна розглядати в різних аспектах – особистісному і суспільному. На особистісному рівні довіра задовольняє базові людські потреби, і перш за все потребу індивіда в онтологічній безпеці, забезпечуючи соціальне і психологічне благополуччя при взаємодії із зовнішньою реальністю [9, с. 52]. Отже, довіра є однією з висхідних онтологічних підвалин людського буття і створює умови для автентичного співбуття культурної спільноти.

В інтерсуб'єктивних стосунках довіра не тотожна впевненості і виступає скоріше як очікування корисності дій і соціальних ситуацій. Зрештою, в умовах невизначеності повсякденного життя довіра стає своєрідним захисним механізмом. У цьому зв'язку Т. Говір слушно визначає довіру як упевненість в тому, що навколишній світ і його мешканці не мають наміру заподіяти шкоду [12, с. 48]. Отже, без довіри як цінності і норми співіснування недосяжне соціальне партнерство, адже буде порушуватися суб'єкт-суб'єктний зв'язок, залишатися самозакненість індивідів, непорозуміння.

Треба відмітити, що сучасні теорії раціонального обґрунтування універсальних моральних цінностей майже не беруть до уваги той факт, що

людина є не тільки мислячою, свідомою, трансцендуючою, а також живою, чуттєвою та тілесною істотою. Останнє знайшло відбиття, зокрема, в екзистенційній філософії та літературі, де світ безпосередніх емоцій постає як окрема людська сфера, як простір чуттєвих переживань та внутрішньої відкритості.

Аби бути відкритою людиною, відчути Іншого, треба мати розвинутий інстинкт (емоційне апріорі), який реагує на не артикульовані, неочевидні, приховані буттєві порушення. Прикладом мислителя, який, за визначенням Н. Мотрошилової залишається відкритим, «драматичним, незавершеним і негарантованим» є Жан Жак Руссо [5, с. 169].

Французький філософ і письменник у «Сповіді савойського вікарія» підкреслює ідею терпимості і любові, що іманентні суспільному життю людей: «Добрий юначе! будьте щирі і правдиві без гордості; вмійте бути незнаючим, тоді ви не будете обманювати ні себе, ні інших. Якщо коли-небудь ваші культивовані таланти дадуть вам можливість звертатися до людей з промовою, говоріть їм все по совісті, не піклуючись про те, чи схвалять вони вас». Зловживання знанням, на думку Руссо, породжує собою недовірливість, гордість, веде до фанатизму. Руссо, котрий завжди відчував себе незатишно в суспільстві великих і щиро віддавав перевагу простим людям, сам будучи щирим і відкритим, вважав, що в житті варто уникати крайнощів, залишатися завжди на шляху істини або того, що буде здаватися істиною в простоті серця, ніколи не звертаючи з цього шляху через марнославство або внаслідок слабкості.

Як бачимо, гуманістичні штудії Жан Жака Руссо засвідчують альтруїстичну націленість на взаємодоповнення внутрішньої та зовнішньої відкритості в особистісному бутті людини. Недаремно К. Леві – Строс називав Жан Жака «батьком антропології». Як слушно зазначає В. Табачковський, Руссо пропонує вивчати інших людей, передусім найвіддаленіших, клопотався переважно вивченням однієї, найближчої йому людини — самого себе; 2) через усю його творчість послідовно проходить бажання ототожнити себе з іншим за настійної відмови від ототожнення із самим собою [8, с. 164]. Філософ здійснює самоспостереження, котре межує зі самозреченням та доходить принципового твердження: «Я є Інший». Тим самим, на думку В. Табачковського, антропологічна думка знаходить свого роду мисленевий противажіль, завдячуючи якому принцип «Его» («Я») не переростає в егоцентричну зарозумілість людини — його носія; людська суверенність, здатність до самостояння не переростає у самообожнення людини.

Важлива умова нормальної життєдіяльності людини є вміння довіряти собі та іншим, життю загалом, сприймати його як власну неповторну місію. Без наявності довіри руйнуються смисложиттєві параметри людського існування, екзистенції.

Довірливе спілкування людини з людиною вимагає певної налаштованості, бажання з обох боків виражати щиро свої відчуття і думки.

Отже, що таке щирість? Щирість - це відкритість думок і почуттів, яка є рисою характеру.

Проте слід зауважити, що не всі філософи вважали щирість чеснотою. Серед тих, хто не бачив у щирості морально цінного почуття, були різні як за своєю належністю до певного історико-культурного періоду, так і за способом філософствування мислителі, як-от: Сенека, Епіктет, Ларошфуко, Кант, Ніцше. Наприклад, І. Кант до чеснот відносив правдивість, чесність, сумлінність. Проте піддавав сумніву провідну роль установки на щирість в обумовленні поведінки людини. У чому полягає причина таких поглядів? Тут варто звернутися до життя І. Канта в тій мірі, в якій це вплинуло на його погляди. Відомий філософ походив зі скромної та релігійної сім'ї. Мати, незважаючи на свою ранню смерть, зробила значний духовний вплив на Іммануїла. Проте вона належала до релігійного протестантського напрямку пієтизму, що характеризувався наданням надзвичайної значимості особовому благочестю, релігійним переживанням, відчуттю живого спілкування з Богом, а також підкреслював особисту побожність кожної окремої людини, формував відчуття постійного перебування під суворим і пильним «Божим оком». З цього випливало, зокрема, внутрішнє прийняття і найсуворіше дотримання моральних правил. Щирість не є природженою і незмінною властивістю, вона формується під впливом життєвого досвіду, виховання, мікроклімату в родині, школі, соціальному оточенні, може посилюватися чи з часом зменшуватися (особливо у дорослих) під впливом зовнішніх обставин. Тому І. Кант, виходячи зі створеної ним системи раціоналістичної етики, заперечував щирість як морально цінне. Мораль, за Кантом є сферою належного. Основу морального обов'язку слід шукати «не в природі людини або тих обставинах у світі, в котрі вона потрапила, а в апріорі виключно в поняттях чистого розуму». У якості основного закону етики Кант запропонував безумовне внутрішнє воління - категоричний імператив, який не залежить від будь-якого потягу людини. Центральними в етиці Канта виступають: закон, гідність, совість, переконання, обов'язок та воля, Якщо людина здійснює певну моральну дію під впливом власних відчуттів, то її не можна назвати моральною. Моральною певна дія може вважатись лише тоді коли індивід здійснює її через повагу до морального закону, а не з особистих міркувань.

Цілком очевидно, що як моральна свідомість, так і моральна діяльність людини знаходить реальне здійснення насамперед в живому спілкуванні. У сфері людських стосунків, як правило, у нещирості й брехні криється бажання приховати правду, що трапляється найчастіше з корисливих намірів. Іноді навіть брехня на спасіння або для вигоди (*mendacium ad commodum*) не розглядається як брехня. Проте, на думку І. Канта, брехня, навіть з нешкідливими намірами, принижує гідність людини у власних очах, тому будь-яка лжа – це злочин [1, с. 365-369]. Філософ закликав казати правду у будь-якій ситуації, навіть якщо вбивця питає в господаря, чи вдома жертва, а господар знає про наміри вбивці, він має сказати правду. Однак це саме бажання приводить Канта до іншого висновку, коли йдеться про щирість. Кант вважав,

що жодна людина при здоровому глузді не є щирою. Стриманість і мовчазність є нашим захищенням від глузувань та осуду оточуючих. У стриманості не було б потреби, якби ми були сама досконалість, але насправді в нас так багато недоліків, що якби ми чесно не криючись зізналися в них, то мали б «дурний і огидний вигляд» в очах інших людей. Як зауважує Кант, треба тримати «віконниці зачиненими». Розважливі люди не відкриваються навіть близьким друзям. Подібні погляди філософа можливо є наслідком не лише його філософських уподобань, а пояснюються рисами національного характеру, адже німці менш щирі ніж, скажімо, українці, іспанці чи італійці.

Погляди німецького філософа змушують зруйнувати деякі буденні уявлення про абсолютний позитивний ціннісний смисл щирості. І щирість, і стриманість можуть знаходити вияв на різних екзистенційних рівнях людських стосунків і за різних екзистенційних обставин. Закритість, стриманість у повсякденних стосунках можуть бути свідченням тактовності, чуйності – людина усвідомлює, коли його слова до місця, а коли не дуже. Тому потрібно визнати, що Кант якоюсь мірою має рацію, коли попереджає, що здоровий глузд вимагає іноді бути обережним, відкриваючи свої думки і почуття. Надмірна щирість у монологічному суб'єкт-об'єктному спілкуванні, що не веде до взаємозбагачення набридає слухачам, перетворюється на примітивне себелюбство. Адже альтруїзм і справжня щирість полягають в домінанті на інтересах співрозмовника, включають і емоційний контакт і обмін думками, вміння прислуховуватися одне одного, глибше відчувати і співчувати.

У деяких випадках щира відвертість може призвести до небажаного втручання в чужі таємниці. Отже, щирість, як і інші якості характеру людини, має щось на зразок аристотелівської золоті середини.

Чи можна навчити щирості? Розмірковуючи над словами І. Канта, М. Мамардашвілі [4] підкреслює, що схильність до брехні та нещирості обумовлена неправильним вихованням та життєвими обставинами. Він зазначає, що основним чинником брехні є ситуація «в момент коли» людина вводить в оману. У цій ситуації людина несе повну відповідальність, яку неможна розділяти «між ланками цього ланцюга» (маються на увазі життєвий шлях людини та складні умови виховання). М. Мамардашвілі зазначає, що якщо є інстинкт правди, він знаходиться у голові, але діяти буде форма (обставини у конкретній ситуації).

Навряд чи можна навчити дітей бути щирими так само, як їх вчать дотримуватися обіцянки або поважати чужу власність. Вчителю слід скоріше допомогти учням зрозуміти, за яких обставин щирість доречна, а за яких ні [7, с. 88]. Л. Собчик припускає, що існує генетична схильність людини до егоїзму, який багато в чому сприяє вияву нещирості у спілкуванні [6]. Нещирість є формою поведінки, що полягає в навмисному перекручуванні дійсності заради досягнення бажаної мети або прагнення уникнути небажаних наслідків, в прихованій ворожості.

Формування нещирості й перетворення її у домінуючу спрямованість особистості пояснюється серйозними дефектами виховання, як наприклад,

численні заборони й нездійсненні вимоги, адресовані дитині. За таких несприятливих поява дитячої нещирості пов'язана із переживанням відчуття сорому за свій вчинок, страху перед покаранням, презирство, а також з егоїстичним прагненням до самоствердження. Можна погодитися з думкою, що схильність відкрито ділитися своїми думками з іншими можлива лише за певної м'якості, довірливості й невинності характеру, тому людина з агресивними намірами розсудливо уникає щирості» [11, с. 274]. Вчитель має зруйнувати деякі неправильні уявлення про щирість та представити її як особистісну соціально-значущу якість, адже правильно виховані альтруїстичні емоції та почуття мають обов'язково втілюватись людиною в життя. Дитина з альтруїстичною мотивацією здатна правильно реалізовувати в соціумі своє бачення щирості.

Виховання довіри й готовності до щирості залежить від соціальних установок учителя, його здатності до альтруїстичних емоцій – емпатії, співпереживання, співчуття, симпатії в реалізації альтруїстичної поведінки. Щирість як складова комунікативності стає значущою за умови здатності педагога до довірливих суб'єкт-суб'єктних стосунків, що стають ознакою професійної діалогічної взаємодії.

Висновки. Вільне самовизначення людини пов'язане з її сутнісною відкритістю навколишньому буттю. Передумовою й фундаментальним проявом внутрішньої відкритості є довіра. Довіра людини може мати як зовнішні, так і внутрішні вияви, персональний та соціальний виміри. Взаєморозуміння та взаємовідкритість у зовнішній суб'єкт-суб'єктній комунікації досягається завдяки довірі як відкритості у діалозі. Глибина довірливих відносин залежить від щирості як морально цінного почуття та здатності розуміння іншого.

Список використаних джерел

1. Кант И. О лжи / Метафизика нравов в двух частях // Соч.: в 6 т. Т.4. - Ч. 2. М. : Мысль, 1994. - С. 365-369.
2. Левченко О. Г. Театр у системі філософської антропології: монографія/ Олена Левченко; Нац. центр театр.мистец. ім. Леся Курбаса.- К. : НЦТМ, 2012.-296 с.
3. Малахов В. А. Етика. Курс лекцій: Навч. посібник — 3-тє вид. — К. : Либідь, 2006. — 384 с.
4. Мамардашвили М. К. Кантианские вариации – М. : «Аграф», 2001. – 312 с.
5. Мотрошилова Н. В. Предисловие главного редактора ежегодника // Историко-философский ежегодник' 2012 / Отв. ред. М.А. Солопова. – М. : «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2013. – 424 с.
6. Собчик Л. Психология индивидуальности. Теория и практика психодиагностики / Собчик Л. – СПб. : Изд-во «Речь», 2005. – 624 с.
7. Уайт П. Громадські чесноти і шкільна освіта: виховання громадян демократичного суспільства [Текст] : монографія / Пер. з англ. та перед. В.О. Коломієць. - К. : Вища школа, 2002. – 118 с.
8. Філософія: світ людини [Текст] : курс лекцій / В.Г. Табачковський, М.О. Булатов, Н.В. Хамітов. - К. : Либідь, 2003. - 430 с.

9. Фукуяма Ф. Доверие. Социальные добродетели и созидание благосостояния / Ф. Фукуяма // Новая индустриальная волна на Западе. Антология / под ред. В.Л. Иноземцева. – М.: Academia, 1999. – 631 с.
10. Фреик Н. Петр Штомпка Доверие: социологическая теория // Социологическое обозрение. – 2002. – Том 2 - № 3. – С. 30-41.
11. Baier A. C. Why honesty is a Hard Virtue // Identity, character, and morality // O. Flanagan and A. O. Rorty. – Cambridge, MA: MIT Press, 1990. – P. 259-282.
12. Govier P. Distrust as a practical problem / P. Govier // Journal of social philosophy. – Vilanova, 1992. – Vol. 23. – № 3.
13. Sztompka Piotr Trust: a sociological theory. Cambridge: Cambridge university press, 1999. – 214 p.

REFERENCES

1. Kant I. Lie / The Metaphysics of Morals in two volumes// Comp.: in 6v. V.4. – P. 2. M.: Mysl, 1994. – P. 365-369.
2. Levchenko O. Theater in the system of philosophical anthropology : monograph/ Olena Levchenko; Les Kurbas Nat. center of theatre and art. – K., 2012.-296 p.
3. Malahov V. A. Ethics. Course of lectures : manual - 3d ed. – K.: Lybid', 2006. – 384 p.
4. Mamardashvili M. K. Kantinial variations. – M., 2001. – 312 p.
5. Motroshilova N. V. Foreword of editor-in-chief of annual// Historical and philisophical annual 2012 / Resp. editor. M. A. Solopova. – M.: "Canon+" ROOI "Rehabilitation", 2013. – 424 p.
6. Sobchik L. The Psychology of individuality . Theory and and practice in psychodiagnosis / Sobchik L. – SPb. : Ed. "Rech", 2005. – 624 p.
7. White P. Public virtues and school education : education of citizens of democratic society [Text] : monograph / Transl. from English by V.O. Kolomiets.- K. : High school, 2002. – 118 p.
8. Philosophy: the world of man [Text] : course of lectures / V.G. Tabachkovskiy, M. O. Bulatov, N.V. Hamitov. – K.: Lybid', 2003. – 430 p.
9. Fukuyama F. Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity / Fukuyama F. // New industrial wave in the West. Anthology/ Under edit. of V.L. Inozemtseva. – M.: Academia, 1999.
10. Freik N. Petr Sztompka. Trust : sociological theory // sociological education. – 2002. V. 2 - № 3. – P. 30-41.
11. Baier A. C. Why honesty is a Hard Virtue // Identity, character, and morality // O. Flanagan and A. O. Rorty. – Cambridge, MA: MIT Press, 1990. – P. 259-282.
12. Govier P. Distrust as a practical problem / P. Govier // Journal of social philosophy. – Vilanova, 1992. – Vol. 23. – № 3.
13. Sztompka Piotr Trust: a sociological theory. Cambridge: Cambridge university press, 1999. – 214 p.

ФЕЛЬДМАН, А. Б. – кандидат философских наук, докторант кафедры философии Харьковского национального педагогического университета им. Г.С.Сковороды (Харьков, Украина) E-mail: km_anna@mail.ru

ДОВЕРИЕ И ИСКРЕННОСТЬ КАК ПРЕДПОСЫЛКИ ВНЕШНЕЙ И ВНУТРЕННЕЙ ОТКРЫТОСТИ ЧЕЛОВЕКА

Среди главных ценностей, которые выступают предпосылками внешней и внутренней открытости личностного бытия человека, особое место принадлежит доверию. В статье исследуется альтруистический потенциал доверия в контексте философии доверия П. Штомпки. Доверие является одной из основных онтологических основ человеческого бытия и создает условия для подлинного сосуществования культурного сообщества. Доказывается, что без доверия как ценности и нормы сосуществования недостижимо социальное партнерство. Искренность как составляющая коммуникативности становится значимой при способности к доверительным субъект-субъектным отношениям, диалогическому взаимодействию. Сущностная открытость человека окружающему бытию выступает как процесс, основанный на свободном самоопределении.

Ключевые слова: доверие, искренность, внутренняя открытость, внешняя открытость, альтруизм, общение, диалог, ценность

FELDMAN, ALEKSANDR - PhD, Assistant Professor, doctoral student in philosophy Kharkiv National Pedagogical University G.S. Skovoroda (Kharkiv, Ukraine) E-mail: km_anna@mail.ru

TRUST AND SINCERITY AS PRE-CONDITIONS OF EXTERNAL AND INTERNAL OPENNESS OF MAN

Among the most important values, which come forward as pre-conditions of external and internal openness of man's personality life, the special place belongs to the trust. In the article altruism potential of trust is investigated in the context of philosophy of P. Sztompka's trust. A trust is one of ascending ontological foundations of human life and creates terms for authentic coexistence of cultural association. It is proved that without a trust as value and norm of coexistence unattainable social partnership is unachievable. Sincerity as constituent of communicativeness becomes meaningful on condition of capacity for trustful subject-subject relations, dialogic co-operation. The essence openness of man to surrounding life appears as a process, based on free self-determination.

Keywords: trust, sincerity, internal openness, external openness, altruism, intercourse, dialog, value

*Дата надходження рукопису 10.04.2015 року
Рекомендовано до публікації 15.04.2015 року*